

22 במאי 2017

תגובות בעולם הערבי והמוסלמי למסמך המדיני של חמאס

קריקטורה שפרסם היומון המצרי אליום המצביעה על הסתירות, שבמסמך המדיני. למעלה נכתב: "מסמך חמאס החדש". מימין: "פנים המכירות בגבולות 67". משמאל: פנים שאינן מכירות בגבולות 67" (דף הפייסבוק אלמזרי אליום, 3 במאי 2017).

מאפייני התגובות בעולם הערבי והמוסלמי

1. ב-1 במאי 2017, פרסמה חמאס מסמך מדיני שכתרתו: "מסמך העקרונות וקווי המדיניות הכלליים". המסמך המדיני נועד לעדכן את האידיאולוגיה ותפיסות היסוד של חמאס, כפי שהופיעו באמנת חמאס משנת 1988, ולהתאימן למציאות האסטרטגית בת זמננו. מניתוח סעיפי המסמך המדיני עולה בבירור, כי המסמך המדיני לא הביא עימו שינוי משמעותי בעקרונות ובתפיסות היסוד של חמאס אך ניתן למצוא בו מספר שינויים, התאמות ותוספות, שנועדו להציג חזות של התחדשות והתאמה של עקרונות חמאס למציאות הנוכחית¹.

2. השינויים וההתאמות, שעשתה חמאס, נועדו בראש ובראשונה להשיג רווחים מדיניים תדמיתיים בזירה הפנים-פלסטינית ובעולם הערבי. רווחים אלו נועדו לסייע לה לצאת מהבידוד שבו היא מצויה ולהקל על הלחצים המופעלים עליה. אולם בחינת התגובות הראשונות בעולם הערבי והמוסלמי מצביעה, כי יקשה על חמאס להשיג מטרה זאת. מרבית התגובות, שמצאו ביטוי בשיח התקשורת התאפיינו בחשדנות וחוסר אמון, תוך הצבעה על סתירות פנימיות המופיעות במסמך. עם זאת היו פרשנים, שטענו כי המדובר במסמך חשוב וראו בו ביטוי לפרגמטיזם והתמתנות של חמאס,

¹ ניתוח של המסמך ראו פרסום מרכז המידע מ-8 במאי 2017: "מטרות ומשמעות המסמך המדיני החדש של חמאס".

שעיקרם זניחת האידיאולוגיה הדתית, הפיכת חמאס לתנועת שחרור לאומית פלסטינית, התקדמות כלפי "שותפות לאומית" עם פתח והרשות הפלסטינית והכשרת הקרקע להשתלבות בהסדרים מדיניים עתידיים. היו גם כאלה שהצביעו על צדדים חיוביים שיש במסמך אך הוסיפו שאין בכך די וקראו לחמאס לעשות צעד נוסף ולהכיר בישראל.

3. חריגה הייתה תגובתה של תורכיה, בעלת בריתה של חמאס. נשיא תורכיה ארדואן הגדיר את המסמך כחשוב ביותר המבטא חזון מדיני של חמאס, שבמרכזו הקמת מדינה פלסטינית בגבולות 1967, שבירתה ירושלים.

4. שני נושאים מרכזיים, אחד מהם שהופיע במסמך המדיני והשני שהושמט ממנו, עוררו תגובות רבות:

א. נכונות מותנית להקמת מדינה פלסטינית בגבולות 1967: היו שהצביעו על הסתירה שבין נכונות זאת לבין ההתניות הנלוות אליה ("זכות השיבה", אי ההכרה בישראל). הועלתה גם תהייה כיצד נכונות זאת מתיישבת עם "דרך ההתנגדות" (קרי, דרך הטרור). מנגד, היו כאלה, שראו בה נסיגה מהדבקות ב"פלסטין ההיסטורית" ו"התיישרות" עם הקונצנזוס הערבי. תנועת פתח הודיעה כי המסמך החדש תואם את עמדת אש"פ משנת 1988 וקראו לחמאס להתנצל בפני פתח על "שלושים שנים של האשמות בבגידה ובכפירה". פרשן מצרי (אלאהראם) קרא לעם הפלסטיני להתנצל בפני סאדאת בציינו כי חמאס הבינה אחרי ארבעים שנות של בזוז זמן והחמצת הזדמנויות, כי היחלצות מהמצב מחייבת שיבה אל השורשים של יוזמת סאדאת לשלום.

ב. השמטת סעיף 2 באמנת חמאס שקבע, כי חמאס הינה הזרוע הפלסטינית של תנועת האחים המוסלמים: עניינה של חמאס לעמעם את קשריה עם תנועת האחים המוסלמים התקבלה באי-אמון מוחלט במצרים. לטענת פרשנים מצריים המסמך של חמאס הינו "תמרון מדיני" ומשחקי מילים וההתנערות מתנועת האחים המוסלמים היא מראית עין בלבד. עוד ציינו פרשנים מצריים כי אם לא יתלוו למסמך מעשים, התחייבויות והחלטות קשות, תראה אותו מצרים כחסר ערך, מנגד נשיא תורכיה ארדואן, בשיחה עם עיתונאים, שבה הרעיף דברי שבח למסמך המדיני של חמאס, ציין גם כי הוא מתנגד בתוקף להגדרת תנועת האחים המוסלמים כארגון טרור והוסיף כי הציג עמדתו זאת בפני נשיאי ארה"ב ג'ורג' בוש וברק אובמה.

5. להלן עיקרי התגובות הראשונות (בימים שלאחר פרסום המסמך המדיני), שנבחנו במסמך זה:

- א. הזירה הפלסטינית.
- ב. מצרים.
- ג. ירדן.
- ד. סעודיה.
- ה. קטר.
- ו. איראן.
- ז. תורכיה.

תגובות בזירה הפלסטינית

מאפייני התגובות

6. המסמך המדיני של חמאס גרר תגובות של אבו מאזן ובכירים ופתח ואש"ף. כמו כן הוא עורר שיח ער בתקשורת הפלסטינית. **אבו מאזן תקף את המסמך בטענה, כי הוא מעורפל, רווי סתירות פנימיות ומנציח את הפילוג הפנימי הפלסטיני.** גורמים בפתח טענו, כי המסמך **מוכיח צדקת מדיניות פתח ואש"ף באיחור של שלושים שנות האשמות בבגידה.** עוד נטען כי המסמך **מבטא את כוונת חמאס "למחוק את אש"ף"** וכי הוא **צפוי להעמיק את הפילוג הפנים-פלסטיני.** היו גם פרשנים פלסטינים, ששיבחו את המסמך המדיני, המבטא לדעתם **מגמה של שינוי והתקרבות לאש"ף.** לדעת פרשנים אלה מיצבה עצמה חמאס כמי **שרחוקה מהקיצוניות והתנתקה מתנועת האחים המוסלמים.** בכמה מהמאמרים הובעה תקווה שחמאס תנצל את המסמך כמנוף לקידום אחדות לאומית פלסטינית.

תגובות אבו מאזן, פתח ואש"ף

7. אבו מאזן התייחס בקצרה למסמך המדיני. בראיון שהעניק לערוץ RT בערבית ציין **אבו מאזן, כי קיימות במסמך סתירות רבות וכי הוא מעורפל.** עוד ציין כי תוכן המסמך אינו רלוונטי לאור הפילוג שהוא מנציח. אבו מאזן ציין בדבריו, כי החלופה הצבאית לפיתרון הסכסוך הפלסטיני-ישראלי נעלמה ופתרון השלום הינו הדרך היחידה לסימו (ערוץ RT, 8 במאי 2017).

אבו מאזן מתראיין לערוץ RT בערבית בלשכתו במקאטה בראמאללה (יוטיוב, 8 במאי 2017)

8. המועצה המהפכנית של פתח פרסמה הודעה בה נטען, כי המסמך הינו **ניסיון גלוי של חמאס להעמיד עצמה כחלופה לאש"ף ולתוכנית הלאומית הפלסטינית.** למרות כל זאת, פתח ממשיכה בכל מסגרותיה להתנגד ל"כיבוש" ולהתנחלויות וכן גם להשיג את זכויותיהם של האסירים הפלסטינים (דניא אלטון, 4 במאי 2017). בהודעה אחרת הכריזה תנועת פתח, כי המסמך החדש תואם לעמדת אש"ף

משנת 1988 וקראה לחמאס להתנצל על "שלושים שנים של האשמות בבגידה ובכפירה, שגרמו לפילוג חריף ברחוב הפלסטיני" (אתר נציבות ההסברה של פתח, 2 במאי 2017).

9. כמה בכירים בפתח ובאש"פ התייחסו למסמך:

א. לדברי **אסאמה אלקואסמה, דובר פתח**, הסכמת חמאס להקמת מדינה פלסטינית בגבולות 1967 **מהווה נוסח פשרה ויישום הדין הבינלאומי** והוא תואם את העמדה, שעליה הכריזו הארגונים הפלסטינים בשנת 1988 (אתר פתח, 2 במאי 2017).

ב. **ג'בריל רג'וב**, חבר הוועד המרכזי של פתח, הביע תקווה, שהמסמך המדיני של חמאס יהווה **בסיס ליצירת אחדות לאומית פלסטינית**. לדבריו ברור, כי **המסמך יצר שינוי בחמאס ובאופן הפעולה שלה** (דניא אלוטן, 2 במאי 2017).

ג. **אחמד מג'דלאני חבר הוועד הפועל של אש"ף** אמר כי המסמך המדיני מעיד על ניסיונה של חמאס להשיג הכרה מצד המערב וניסיונותיה להסתגל לשינויים הבינלאומיים והאזוריים. לדבריו **חלק מהסעיפים מעורפלים** וניתן לתת להם יותר מפרשנות אחת. יחד עם זאת ציין כי במסמך זה **התקרבה חמאס מאוד לתכנית של אש"ף** בכל הקשור להקמת מדינה פלסטינית עצמאית בגבולות 1967 ולשימוש באמצעי המאבק השונים (קדסנט, 2 במאי 2017).

פרשנויות בכלי התקשורת הפלסטינים

10. בתקשורת הפלסטינית התנהל שיח ער אודות המסמך המדיני החדש של חמאס. להלן תגובות נבחרות:

א. מאמר מערכת ביומון **אלחיאת אלג'דידה, הביטאון הרשמי של הרשות הפלסטינית**, מתח ביקורת נוקבת על חמאס והמסמך. על פי המאמר **חשף המסמך את המדיניות האמיתית של חמאס, שמטרתה למחוק את אש"ף**. לדברי המאמר חמאס מעולם לא הייתה "תנועת התנגדות" במלוא מובן המילה והיא לא הטביעה חותמה על המאבק הלאומי הפלסטיני. המאמר מציין, כי אין במסמך שום דבר חדש בהקשר הפוליטי אך הוא חשף את המדיניות האמיתית של חמאס כפרויקט שלטוני של תנועת האחים המוסלמים, שכל רצונה הוא למחוק את אש"ף. המאמר טען, כי פרסום המסמך המדיני בעיתוי הנוכחי נועד להכשיל את שליחותו של אבו מאזן בווישינגטון (3 במאי 2017).

ב. **אשרף אלעג'רמי, פרשן פוליטי חבר פתח²**, ציין כי חמאס ביצעה צעד חשוב כאשר אימצה מסמך הנושא שינוי מדיני ורעיוני. אולם השאלה הנשאלת היא: מדוע היא עושה זאת בעיתוי הנוכחי ומה מטרת השינוי? אלעג'רמי טוען כי תשובותיו של ח'אלד משעל לשאלה זאת לא היו ברורות. האם מטרת המתיונות של חמאס היא לזכות בהכרה וביאזה כיוון? האם לכיוון הסכמה לאומית והתמזגות בתנועה הלאומית הפלסטינית כחלק מאש"ף ומתוכניתו הלאומית? או

² אשרף אלעג'רמי הוא פרשן פוליטי חבר פתח, ממובילי יוזמת ג'נבה. הוא שימש כשר לענייני אסירים ומשחררים בממשלת פיאצ', שהוקמה בעקבות ההפיכה ברצועה (2007)

בכיוון של הכרה בחמאס כנציג חלופי לאש"ף או מקביל לו וכמנהיגת הישות העצמאית של עזה (אלאיאם, 3 במאי 2017).

ג. במאמר נוסף ביומון אלאיאם כותב אלעג'רמי, כי אם חמאס תנצל את המסמך שלה לכיוון של אחדות לאומית, על בסיס תוכנית ההסכמה הלאומית, היא תלך בכיוון הנכון. זאת מכיוון שהדבר יממש אינטרס לאומי עליון וגם יגן על חמאס ויבטיח לה נתח חשוב בהנהגה המדינית הלגיטימית, שזוכה להכרה בעולם הערבי ובעולם. כל דרך אחרת בה תבחר החמאס הינה הרפתקה אפופה בסכנות, שקרוב לוודאי תפגע בחמאס (אלאיאם, 10 במאי 2017).

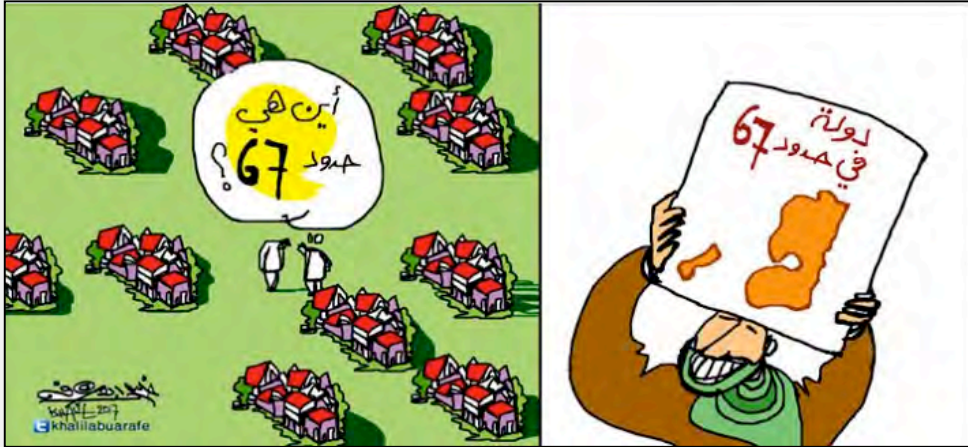

אשרף אלעג'רמי (נבא', 21 באוקטובר 2015).

ד. במאמר שכותרתו "מסמך חמאס והנהגתה במבחן" כתב טלאל עוכל, עיתונאי ופרשן פוליטי מעזה, כי סדר העדיפויות של חמאס, והשינוי שהיא מבקשת להציג באמצעות המסמך המדיני החדש והנהגתה החדשה, צריכים להתחיל מבפנים. אם חמאס באמת מחויבת למה שפורסם במסמך בכל הנוגע לשותפות, פלורליזם, הידברות וקבלת האחר, הרי שעליה לתקן את קשריה עם הכוחות הלאומיים וגורמי הכוח בחברה הפלסטינית ולהציג מודלים שונים מאלה של שלטון היחיד, שהיא נוקטת כיום (אלאיאם, 8 במאי 2017).

ה. ד"ר פהמי שראב, עיתונאי ופרשן פוליטי מעזה, פרסם מאמר באתר אמד המזוהה עם פתח. הוא טוען, כי למסמך המדיני החדש תהיינה השלכות מרחיקות לכת. לדבריו מאפשר המסמך לגורמים שונים לבסס יחסים מדיניים גלויים עם התנועה. לדעתו במסמך מיצבה עצמה חמאס כמי שרחוקה מקיצוניות ומהטרור, ובכך אפשרה לעצמה כניסה לתחומים, שהיו עד כה בלעדיים לאש"ף. עוד ציין כי המסמך משקף בעצם את ההתנתקות הארגונית והפוליטית של חמאס מתנועת האחים המוסלמים ובכך נענתה חמאס לדרישת מצרים. בעקבות זאת תחזק חמאס את מעמדה גם במדינות המפרץ. עוד טען כי במסמך יש גם כדי להסיר את מבוכה ממדינות כמו תורכיה וקטר ולהביא לכך, שהן יחדשו את הסיוע לחמאס (אמד, 3 במאי 2017).

1. **ראסם עבידאת**, כתב ופרשן פוליטי המתגורר במזרח ירושלים, **ציין ביומון העצמאי אלקדס** כי תכני המסמך דומים לדבריו של יאסר ערפאת בנושא המאבק מזוין ושליטת הויתור על חלקים מאדמת פלסטין. לדבריו בשני המקרים שינוי הדעה נבע ממצוקה כלכלית. לדבריו **במסמך חמאס אין ויתור על ירושלים, על נושא הפליטים, על המאבק המזוין ועל העקרונות של חמאס** אבל הוא מדבר על אסטרטגיה מדינית מאוחדת של מאבק על בסיס עמידה איתנה, חזון לאומי ואחדות לאומית (אלקדס, 3 במאי 2017).

קריקטורה הלועגת לחמאס שפרסם הקריקטוריסט הפלסטיני ח'ליל אבו ערפה על הסכמתה למדינה פלסטינית בגבולות '67, כאשר בפועל גבולות אלו היטשטשו בעקבות הבנייה בהתנחלויות. מימין: "מדינה בגבולות 67". משמאל: "היכן הם גבולות 67?" (דף הפייסבוק של ח'ליל אבו ערפה, 14 במרץ 2017).

תגובות הג'האד האסלאמי בפלסטין והחזית העממית

11. **בתגובות הראשונות של אישים המזוהים עם הג'האד האסלאמי בפלסטין והחזית העממית** לשחרור פלסטין ניכרים **חשש וחשדנות כלפי המסמך המדיני**. עיקר הביקורת שלהם מופנה כלפי הסכמת חמאס למדינת פלסטין בגבולות 1967 ולחשש שמא חמאס תגלה עניין בפעילות מדינית, שתביא לפגיעה ב"התנגדות המזוינת" (קרי, דרך הטרור).

12. **זיאד אלנח'אלה, סגן המזכיר הכללי של הארגון הג'האד האסלאמי בפלסטין ציין כי המסמך** משקף ניסיון לקדם פתרונות תחת חסות בינלאומית. אולם, הוסיף אלנח'אלה, הוא אינו שבע רצון מכמה דברים במסמך. לדבריו בניגוד להצהרות פעילי חמאס **משמעות הניסוחים במסמך החדש היא הכרה חד משמעית במדינה בגבולות 1967**. לכן הג'האד האסלאמי מסכים לחלק מסעיפי המסמך כמו "זכות השיבה" ואי ההכרה בישראל, **אולם הוא אינו מברך את חמאס על שהסכימה למדינת פלסטין בגבולות 1967**, משום שהדבר מנוגד לעקרונותיה ויוביל למבוי סתום (פלסטין אליום, 4 במאי 2017).

13. **מחמד ג'בר אלריפי, פובליציסט חבר החזית העממית לשחרור פלסטין, כתב, כי בפעם הראשונה בתולדות הסכסוך הערבי-ישראלי מתפרסמת הסכמה של ארגון אסלאמי גדול להסדר מדיני זמני עם ישראל**. זאת, בניגוד לאידיאולוגיה האסלאמית הרווחת לפיה **אדמת פלסטין הינה**

הקדש אסלאמי, שאסור לעשות בה שינוי. לדברי כותב המאמר נראה כי **במצב המדיני הקיים חמאס החלה לגלות עניין רב יותר בפעילות המדינית**. המסר המדיני שלה החל לעלות בקנה אחד עם רצונה של הקהילה הבינלאומית להגיע להסדר מדיני שייתן לגיטימציה ל"גזילת פלסטין". לדבריו **השאלה הנשאלת עתה היא היכן סיממת ההתנגדות, ובפרט ההתנגדות מזוינת, על רקע המפנה הזה (אתר החזית העממית לשחרור פלסטין, 7 במאי 2017)**.

תגובות בעולם הערבי והמוסלמי

מצרים

14. צמרת השלטון המצרית נמנעה עד כה מהתייחסות ישירה למסמך חמאס. עם זאת התנהל בתקשורת המצרית שיח ער אודות המסמך. **מרבית הפרשנים בתקשורת המצרית מתחו עליו ביקורת חריפה על שהמסמך נועד לכאורה לקרב את חמאס למצרים**. לטענת פרשנים רבים המסמך הינו בעצם "תמרון מדיני" ו"משחקי מילים", הכוללים **דברים והיפוכם**, שנועדו להשביע את רצון הידידים והיריבים כאחד. **על פי כמה מאמרים הכרזת חמאס על התנערותה מתנועת האחים המוסלמים היא מראית עין בלבד**. עוד הבהירו פרשנים מצריים, כי אם לא יתלוו למסמך מעשים, התחייבויות והחלטות קשות, שחלקם מחייב אומץ לב וויתורים, תראה אותו מצרים כנייר חסר ערך. היו גם קולות (מעטים יותר), שטענו, כי **המסמך מבטא שינוי שחל בהתנהלותה של חמאס בכל הנוגע לסכסוך עם ישראל**.

15. להלן דוגמאות לתבטאויות ומאמרים שהתפרסמו בתקשורת המצרית התוקפים את המסמך ומתייחסים בחשדנות למניעה של חמאס:

א. **ד"ר סמיר ע'טאס, חבר פרלמנט מצרי הנחשב מומחה לעניין הפלסטיני**, אמר כי הוא אינו רואה שינוי מהותי בעמדות המרכזיות של חמאס. לדבריו, אילו חמאס הייתה רצינית בכוונתה לחולל שינויים מהותיים בעמדותיה היא הייתה מבטלת את האמנה או מחליפה אותה באמנה חדשה, אולם בפועל האמנה שרירה וקיימת וניתן לשוב אליה. **לדעתו נוסח המסמך בהתייעצות עם תנועת האחים המוסלמים ועם הוגי דעות מצריים המקורבים לחמאס**. סמיר ע'טאס סבור, כי גם לאחר פרסום המסמך על מצרים להמשיך ולראות בחמאס תנועה המזוהה עם תנועת האחים המוסלמים ולהיות מודעת לתמרונים שחמאס נוקטת באמצעות מסמך זה (אלוטן, 7 במאי 2017).

ד"ר סמיר ע'טאס, חבר פרלמנט מצרי, הנחשב מומחה לעניין הפלסטיני (דף הפייסבוק של ד"ר סמיר ע'טאס, 3 באפריל 2014).

ב. האני עסל כותב באלאהראם, כי מסמך חמאס אינו כולל שינוי באסטרטגיה או אפילו בטקטיקה, זהו "איפור" לתנועה, שהחלה את דרכה כתנועת "התנגדות", והפכה לתנועה שממנה התנערו ידידיה ויריביה גם יחד. לדבריו למרות הביטויים המליציים הנזכרים במסמך יש לנהוג כלפיו בספקנות, דאגה וזהירות. זאת, לנוכח העובדה שהמסמך יצא מתוך בית מלון בדוחה ולא מעזה או ממדינה ערבית אחרת; ולנוכח העובדה שלא התקיים בתוך חמאס או בעזה שום שיח או דיון כלשהם לגבי המסמך לפני פרסומו. עוד ציין כי אם לא יתלוו אל המסמך מעשים, התחייבויות והחלטות קשות, שחלקן מחייב אומץ לב וויתורים, תראה בו מצרים לא יותר מ"נייר חסר ערך" (אלאהראם, 3 במאי 2017).

ג. מחדד אלפצ'ל כתב, כי המסמך גדוש בניסיונות להוליך שולל ולהשביע את רצונם של ידידים ויריבים כאחת. לדבריו רבים מ-42 סעיפי המסמך מתאפיינים בכפילות: הכרה בגבולות 1967 אך לא הכרה מפורשת בישראל; הדגשת חשיבות העשייה המדינית תוך שמירה על נשק "ההתנגדות"; אי אזכור השתייכות חמאס לתנועת האחים המוסלמים אך דבקות במסגרת הרעיונית של תנועת האחים המוסלמים. אלה הם, לדבריו, הינם תמרונים מדיניים ומשחקי מילים, שנועדו להביא לכך, שכל צד ימצא במסמך את מה שהוא רוצה למצוא (אלאהראם, 4 במאי 2017).

ד. כרים עבד אלסלאם כתב כי חמאס מאמצת במסמך החדש את עקרון הפרגמטיות המדינית כדי למנוע הכרזה עליה כעל ארגון טרור וכדי להשיג לעצמה נוכחות אפשרית במשא ומתן עתידי כלשהו עם ישראל בחסות אמריקאית. לדבריו המסמך אפוף סימני שאלה רבים. הוא אינו מספק תשובות לשאלות כגון: מהי עמדת חמאס כלפי הטרור בסיני? מהי מידת אחריותה ושליטה על טרוריסטים ברצועת עזה? ומהי מידת שיתוף הפעולה של חמאס עם שלטונות מצרים להבטחת שליטה מלאה על הגבול עם הרצועה? (אליום אלסאבע, 4 במאי 2017).

ה. **מרסי עטאללה** כתב כי אילו הוא היה אזרח פלסטיני הוא היה קורא כעת לעם הפלסטיני להתנצל בפני הנשיא סאדאת. זאת מאחר שהמסמך שפרסם ח'אלד משעל נופל בהרבה ממה שהציע הנשיא סאדאת במסגרת יוזמת השלום שלו בשנת 1977. לדבריו תנועת חמאס הבינה אחרי ארבעים שנה של בזבוז זמן והחמצת הזדמנויות, כי ההיחלצות מהמיצר מחייבת שיבה אל השורשים של יוזמת סאדאת לשלום. זאת לאחר שהעניין הפלסטיני כמעט והגיע אל סף אבדון מוחלט בעקבות דרך חוסר האונים וההססנות הנובעים מהמשך מדיניות הדבקות בדרישה להשבת כל דבר [לידי הפלסטינים] (אלאהראם, 4 במאי 2017).

ו. **מחפוט' אלאנצארי** מלגלג על הכרזת חמאס על כך שהיא "הסירה את מגבעת האחים המוסלמים". הוא הדגיש, כי המשחק שמשחקת חמאס אינו יותר מאשר "תחבולה חדשה", שנועדה לחסל את אש"ף, כדי שחמאס תיטול לידיה את ניהול העניין הפלסטיני (אלגומהוריה, 4 במאי 2017).

ז. **ח'אלד אמאם** טוען כי הכרזת חמאס על התנערותה מתנועת האחים המוסלמים היא מראית עין בלבד ונועדה לכפות את עצמה כשחקן מרכזי בהסדר עתידי כלשהו. זאת, באמצעות הצגת עצמה כתנועה מתונה אשר מכירה, במשתמע, בזכות קיומה של ישראל ופתיחת דף חדש ביחסי חמאס עם מצרים. לדבריו המסמך גדוש בסתירות והוא כולל דבר והיפוכו. הוא מנסה לייפות את פרצופה של חמאס בפני העולם ובפני שכניה ובראשם מצרים. אולם בפועל, במהלך שנות גיבושו של המסמך, חמאס ממשיכה לחפור מנהרות ולאמן בשטחה את הטרוריסטים אנשי ארגון תומכי ירושלים (קרי, מחוז סיני של דאעש) (אלמסאא', 3 במאי 2017).

ח. **דנדראוי אלהוארי** כתב כי לאמיתו של דבר חמאס לא הכריזה במסמך החדש, שהיא מתנערת מתנועת האחים המוסלמים. שכן, לדבריו, תנועת האחים המוסלמים לא מוזכרת כלל במסמך, והעניין נותר מעורפל. לטענתו טמנה חמאס באמצעות המסמך את זרעי הקמתה של מדינת עזה לצד מדינת ישראל ומדינת ראמאללה על האדמות הפלסטיניות באופן שלא יהיה עוד קיום לשם פלסטין (אליום אלסאבע, 3 במאי 2017).

16. עם זאת, בין כותבי המאמרים היו גם קולות (מעטים יחסית), שציידו במסמך. קולות אלו טענו כי הוא מבטא שינוי אמיתי, שחל בדרכה של חמאס, באופן שיאפשר לה להתמודד עם התמורות החלות באזור ולהסדיר את יחסיה עם העולם. להלן מספר דוגמאות:

א. **ח'אלד אלראצמעי** כתב כי מסמך חמאס לא היה תמרון מדיני אלא נבע מצורך (במשתמע אמיתי). זאת לאור העובדה שבשטח התהוו תמורות, אשר מחייבות אופק נרחב יותר ומדיניות גמישה יותר. לדבריו במסמך החדש נסוגה חמאס מהקריאה המפורשת לחיסול ישראל בד בבד עם ההדגשה, כי חמאס אינה רוכשת איבה ליהודים. בראייתו התקדמות מדהימה זו בדרך החשיבה של חמאס חסמה את הדרך בפני ניסיונותיה של ישראל להקנות לסכסוך אופי דתי. עניין חשוב נוסף הינה הגישה הפרגמטית בדרך שבה חמאס מגדירה את עצמה. המסר הטמון בגישה זאת הינו, שחמאס תהיה צד במשא ומתן עתידי כלשהו (אלאהראם, 7 במאי 2017).

ב. **עבד אלנאצר סלאמה כינה**, את המסמך "**מסמך היסטורי**". על פי המאמר יש במסמך נסיגה מהדבקות באדמת "**פלסטין ההיסטורית**", לשם הקמת מדינה פלסטינית בגבולות 1967, באופן העולה בקנה אחד עם הקונצנזוס הערבי. לטענתו במישור הפנימי במצרים קיימת שביעות רצון מהמסמך (אלמצרי אליום, 5 במאי 2017).

ג. פארוק ג'וידה שיבח את שיבת חמאס למחנה הפלסטיני ואת הכרזתה על התנתקותה ההיסטורית מתנועת האחים המוסלמים. זאת, לדבריו, לאחר שחמאס הפסידה רבות בעטייה של התנועה (אלאהראם, 3 במאי 2017).

ד. **עבדאללה אלסנאוי** הדגיש, כי חמאס ניסתה במסמך החדש באמצעות ניסוחים מעורפלים למזג בין המורשת המדינית שלה לבין הריאליזם החדש. לדבריו המסמך מהווה ניסיון לרכך את הלחצים הבינלאומיים והאזוריים המופעלים על חמאס ולהביא להכרה בה כשחקן פלסטיני במהלכים מדיניים עתידיים. הוא טוען, כי יותר מאשר התרחקות חמאס מתנועת האחים המוסלמים מבטא המסמך היענות לצורך בנקיטת פתיחות כלפי מוקדי כוח אזוריים ובינלאומיים רבים ובכללם מצרים (אלשרוק, 4 במאי 2017).

ה. **ג'יהאן פוזי** כתבה מאמר שכותרתו "מסמך העידן החדש". פוזי מדגישה כי המסמך החדש מבטא שינוי, שחל בדרכה של חמאס והאידיאולוגיה שלה, שלושים שנים לאחר ניסוח האמנה הראשונה. לדבריה המסמך יאפשר לחמאס להתמודד עם התמורות באזור ולהסדיר את יחסיה עם העולם. היא ציינה כי השינויים הכלולים במסמך נועדו לשיפור יחסי התנועה עם מצרים, סעודיה ומאע"מ ואולי גם עם מדינות המערב הרואות בחמאס ארגון טרור. במקביל מאפשר המסמך לחמאס לשמור על השפעתה ועל שליטתה על רצועת עזה (אלוטון, 4 במאי 2017).

ירדן

17. **צמרת השלטון הירדנית נמנעה עד כה מהתייחסות ישירה למסמך המדיני של חמאס. התגובות של כלי התקשורת הירדנים למסמך היו מעורבות:** היו פרשנים שהצביעו על אופיו הקיצוני של המסמך, שיקל על ישראל להצביע על כך שמדינה פלסטינית בגבולות 1967 אינה אלא שלב ביניים בדרך ל"שחרור פלסטין", מהים ועד הנהר. כמה פרשנים הצביעו על כך שהניסוחים במסמך הם מעורפלים, ויהיה על חמאס לעמול קשה כדי לשכנע את העולם שהתנועה השתנתה. מנגד, הצביעו פרשנים אחרים על שינויים משמעותיים שהמסמך מבטא: **זניחת האידיאולוגיה הדתית; הפיכת חמאס לתנועת שחרור לאומית פלסטינית; התקדמות משמעותית בעמדת חמאס כלפי פלורליזם ושותפות הפלסטינית הלאומית והכשרת הקרקע להשתלבות חמאס בהסדרים המדיניים העתידיים.**

18. להלן כמה התייחסויות התוקפות את המסמך של חמאס או המתייחסות אליו בחשדנות:

א. **פהד אלפאנכ** כותב כי "אין חדש תחת השמש". לדבריו הסכמה לגבולות 1967 היא המסר המופנה כלפי הקהילה הבינלאומית וישראל. אולם המסר המופנה לאזרח הפלסטיני והערבי אומר אין ויתור על אף שעל מאדמת פלסטין, לא משנה מה יהיו הסיבות וכמה זמן יימשך

הכיבוש. חמאס דוחה כל חלופה אחרת מלבד שחרור כל פלסטיין מהים ועד הנהר ולכן **ישראל תנצל את המסמך כדי להוכיח את טענתה כי מדינה פלסטינית בגבולות 1967 אינה אלא שלב ביניים בדרך למחיקת מדינת ישראל** (אלראי, 4 במאי 2017).

ב. **פהד אלח'יטאן** כותב כי ח'אלד משעל הוא אחד המנהיגים בעלי הראייה לטווח ארוך בחמאס. הוא הבין בשנים האחרונות, שהתנועה שלו נמצאת במשבר עמוק המאיים על קיומה ותפקודה. אולם **ההתנתקות מתנועת האחים המוסלמים והפיכת חמאס לתנועת שחרור לאומית אינם מספיקים כדי לשכנע את העולם, שהתנועה השתנתה**. לכן חמאס הייתה צריכה להתקרב לקו האדום, שבא לידי ביטוי בעמדתה כלפי ישראל. **ההסכמה למדינה בגבולות 1967 משמעותה הכרה לא ישירה במציאות הקיימת בחלקה האחר של אדמת פלסטיין ההיסטורית. אלו הם צעדים משמעותיים ללא ספק** אבל הם באו באיחור של ארבע שנים לפחות (אלע'ד, 3 במאי 2017).

ג. **אבראהים ע'ראיבה** כותב כי מסמך חמאס הינו אלא הכרה במציאות שכולנו מכירים. שכן ה"התנגדות" הסתיימה בפועל בשנת 1948 וכל מה שהממשלות והארגונים עשו מאז היה לא יותר מניסיון לחזור לימים שלפני 1967. לדבריו לאורך חמישים השנים שחלפו מאז תבוסת יוני העם הפלסטיני **לא השיג דבר מלבד אבידות נוספות**. זאת לטענתו מהסיבה הברורה והפשוטה שהיה הפער הצבאי והארגוני העצום בין שני צידי הסכסוך **וכל הניסיונות ומאמצי ההתנגדות היו לא יותר ממאבק דון קישוטי נגד תחנות רוח** (אלחיאת, 4 במאי 2017).

ד. **עריב רלרנתאוי טען כי מטרת המסמך החדש היא להכשיר את חמאס כגוף שלטוני במקום הרשות הפלסטינית או לצדה**. חמאס הייתה יכולה להיות פרויקט של "שחרור לאומי" מבלי להסכים למדינה בגבולות 1967 אבל יהיה לה קשה להיות פרויקט שלטוני מבלי להסכים לכך. מבחינה זו חמאס חוזרת על הטעות של פתח שהפכה לתנועת שלטון ושכחה שהיא תנועת שחרור (אלדסתור, 3 במאי 2017).

ה. לדברי מחמד אבו רמאן את מהות השינוי ניתן לתמצת במילה אחת: "פוליטיזציה". לדבריו התנועה שהאמנה שלה מסוף שנות השמונים **התבססה על מצע אידיאולוגי דתי מגדירה את עצמה מחדש כתנועת שחרור לאומית פלסטינית**. זו תפנית משמעותית ואף הכרחית. המסמך החדש פתח את הדלת בפני **קבלת התנועה מבחינה פוליטית במישור האזורי והבינלאומי**, עם עמדה חמקמקה בנושא פיתרון השלום. אבל חשוב מכך, **שהיא עשתה קפיצת דרך בעמדה שלה כלפי הדמוקרטיה הפלורליזם והשותפות הפלסטינית הלאומית** (אלע'ד, 3 במאי 2017).

ו. **עאטף אלג'ולאני** כותב כי תוכן המסמך החדש של חמאס **משקף את ההתנהלות הפוליטית והתקשורתית הנוכחית שלה** יותר מאשר מבשר על עידן חדש שמכשיר את הקרקע לשינוי במדיניות. מבחינת העיתוי התנועה בחרה ברגע שבו היא נמצאת בעמדת כוח כדי להכריז על המסמך המדיני שלה, **שמגדיל את מרחב הגמישות והתמרון הפוליטי שלה**. לדבריו המסמך

המדיני החדש והחשוב של חמאס משקף אומץ נדיר, שאין לתנועות ולכוחות פוליטיים אחרים, החוששים לבצע שינויים שמא יזכו לקיתונות של בוז (אלסביל, 7 במאי 2017).

ז. לדברי סמיח אלמעאיטה, הניסוחים המעורפלים והעמומים, הנתונים למספר פרשנויות, הם אותה השיטה שאימצה תנועת פתח שלושים שנים קודם לכן. לדבריו מטרת המסמך ברורה והיא פתיחת דלת בפני קבלת חמאס בעולם. לדבריו אסור לשכוח, שחמאס היא חלק מציר אזורי הכולל את תורכיה וקטר שתי מדינות שיש להן קשרים גלויים וסמויים עם ישראל ושתייהן מעוניינות להשיג השפעה על חמאס. מנהיגי חמאס יצטרכו לנהל מערכה גדולה כדי לשכנע את העולם שהתנועה השתנתה אבל המחיר יהיה גבוה (סוכנות הידיעות עמון, 2 במאי 2017).

ח. חסין אלרואשדה כותב כי הוצאת המסמך נעשתה משתי סיבות עיקריות: האחת- מפני שחמאס לא יכולה להרשות לעצמה להישאר תחת חסות תנועת האחים המוסלמים לאחר שהתנועה נכנסה לרשימת ארגוני הטרור בכמה מדינות ערביות; הסיבה השנייה היא, שחמאס כתנועה לאומית פלסטינית, הפועלת במישור הפוליטי והצבאי, רצתה להשתחרר מהמחויבות הארגונית לאסלאם הפוליטי ולתנועותיו החיצוניות. חמאס רצתה גם לשלוח מסר לעולם שהיא יכולה להיות צד מקובל בשולחן ההסדרים המדיניים העתידיים (אלדסטר, 4 במאי 2017).

19. הפעיל הסלפי-ג'האדי שיח' מחמד אלמקדסי³, כתב מאמר שפורסם בחשבון הטלגרם שלו ב-3 במאי 2017. במאמרו הוא גינה את מסמך חמאס ובעיקר את הסעיף המקבל את הסכם השלום על בסיס גבולות 1967. הוא מציין כי משמעות הדבר שחמאס הפכה רשמית לתנועה פלסטינית לאומית המסכימה לפיתרונות תבוסתניים ומכירה במדינת היהודים. המאמר קובע, כי חמאס ניתקה עצמה מלוחמי הג'האד. הוא צופה שהויתורים התבוסתניים של חמאס יביאו לפילוג בעיקר בזרוע הצבאית של חמאס ויגרמו לכך, שיאבד לחמאס כוח המשיכה בעיקר בקרב צעירים.

סעודיה

20. הפובליציסט הסעודי פהד סלימאן אלשקיראן כותב בעיתון הבינערי אלשרק אלאוסט היוצא לאור בלונדון (ונמצא בבעלות סעודית): למרות שחמאס ויתרה על המטרה של "השמדת ישראל" פונה המסמך ל"הנצחת הסכסוך" וחיסול כל האפשרויות לפתרונות והדרכים למשא ומתן. מאז תחילת הבעיה הפלסטינית הקדישה סעודיה תשומת לב למציאת פתרונות והציגה יוזמות רבות. אך הכדור נמצא עתה במגרשם של הפוליטיקאים הפלסטינים. האם יש בקרב הפוליטיקאים הפלסטינים (די) רצינות כדי להגיע לפתרון הבעיה? או ש"הנצחת הסכסוך" תהייה האופציה היחידה, שרק תגרום לעוד הרג ושפיכות דמים (אלשרק אלאוסט, 11 במאי 2017).

21. מטלק בן סעוד אלמטירי כותב כי התנערותה של חמאס מתנועת האחים המוסלמים מעוררת פליאה, כיצד חמאס ויתרה על זהותה והפכה לגוף פוליטי. הכותב מגיע למסקנה כי חשיבות המסמך טמונה בכך שלחמאס יש היום גמישות רבה לוותר על רוב עקרונות היסוד הקודמים שלהם. זאת

³ פעיל סלפי ג'האדי בשלוחת אלקאעדה בסוריה. ביוני 2014 שוחרר מהכלא הירדני לאחר שריצה ארבע שנות מאסר בשל מעורבותו בטרור.

בשל החלשות השפעתה הפוליטית של חמאס ברצועת עזה ובשל הנסיבות האזוריות והבינלאומיות, שאינן לטובתה של חמאס. לפיכך חמאס סבורה שהלגיטימציה שלה תלויה בהכרה באויבה כשותף אפשרי למשא ומתן. בסיום הוא אומר חשיבותו של המסמך היא בכך שחמאס שואפת לשכנע את ישראל כשותפה לשלום ולא כאויבת נצחית (אלריאצ', 3 במאי 2017).

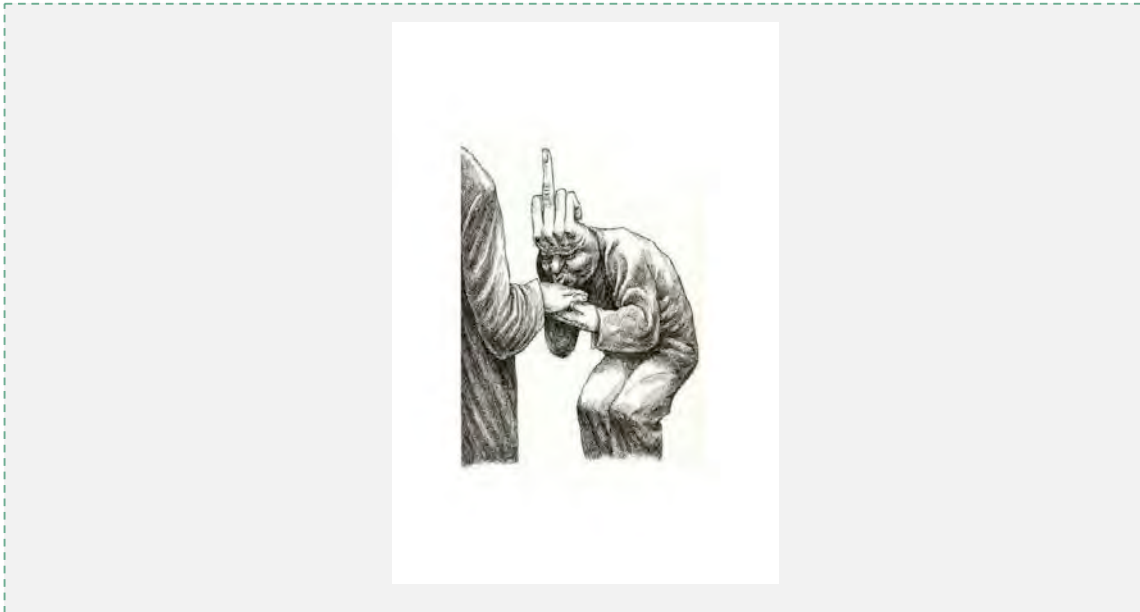
קטר

22. **עבדאללה בן חמד אלעד'בה, העורך הראשי של העיתון אלערב כותב, כי יש כאלה שהופתעו מרמת "הריאליזם המדיני" שהפגינה תנועה מדינית, אשר יש כאלה שעדיין מציגים אותה כתנועה "טרור" וכמכשול בדרך להשכנת שלום באזור.** לדבריו המסמך החדש לא הציב רק את ישראל במצוקה אלא גם את שותפיה באזור למדיניות המצור על רצועת עזה בטענה שהמדובר בטרוריסטים שאינם רוצים שלום. הוא הוסיף כי בקטר לא הופתעו מהריאליזם הזה, הוא הזכיר בהקשר לכך ראיון שהעניק אמיר קטר לרשת CNN ב-2014, שבו אמר כי קטר חולקת על מי שרואה בחמאס ארגון טרור. הכותב מעלה על נס את השקפתו לטווח הארוך של האמיר בכך שהגן על חמאס והריאליזם שלה והביע בה תמיכה. בסיום נאמר כי מסמך חמאס מהווה מודל עבור כל התנועות האסלאמיות להפוך ליותר ריאליות, להבין את המצב המורכב הפוקד את האזור, לבחון את מדיניותן, וללמוד מלקחי העבר כדי להבין מה הדרך לעתיד (אלערב, 3 במאי 2017).

23. **ד"ר חסן אלברארי** כותב כי המסמך חשף את נכונות חמאס להסכים למדינה פלסטינית בגבולות ה-4 ביוני. נכונות זאת מהווה צעד חיובי ליצירת פיוס פלסטיני ולהכשרת חמאס כשחקן מקובל בזירה הבינלאומית. יש כאלה המשווים את מסמך חמאס לשינוי שחל בתוכנית אש"ף בשנות השבעים לאחר שמנהיגיו הגיעו למסקנה כי קיימות מגבלות למאבק המזוין. עם זאת יש להכיר בכך שמסמך חמאס אולי קשור לרצון מנהיגי חמאס בהמשך הקיום המדיני שלהם ושל ארגונם, לאחר שחמאס נותרה ללא בעלי ברית אמיתיים. הצד הישראלי והבינלאומי יודעים היטב שהמסמך, גם אם הוא מכיל איתותים חיוביים, אינו עונה על המטרה, קרי, תנאי הקוורטט. חמאס לא תוכל להקים מדינה פלסטינית ללא הבנה עם ישראל, והדבר מציב שאלה לגבי האפשרות שחמאס תסכים לתנאי הקוורטט. המסמך לא הגיע לכך, אך אפשר שהימים הבאים יהיו מלאי הפתעות (אלשרק, 5 במאי 2017).

איראן

24. **משרד החוץ האיראני לא פרסם עד כה תגובה רשמית למסמך המדיני החדש של חמאס.** בתגובות המעטות של המשטר והמחנה השמרני באיראן, ושל התקשורת המזוהה עימם, ניכרה אכזבה על שחמאס נסוגה ממדיניות המאבק שלה כלפי ישראל ("האויב הכובש והרמאי"). פרשנות זאת עשויה לשקף מבוכה על רקע הציפיות, שלהערכתנו היו בצמרת המשטר, כי חילופי ההנהגה בחמאס מהווים הזדמנות לשקם את הקשרים עימה, לאחר כמה שנות משבר. גולשים ברשתות החברתיות המזוהים עם מבקרי המשטר ועם הרפורמיסטים ניצלו את פרסום המסמך כחיזוק לקריאתם לשקול מחדש את הסיוע הכספי והצבאי הנרחב, שאיראן מעניקה לפלסטינים בכלל, ולחמאס בפרט.

האופן בו נהגה חמאס כלפי איראן בהכרתה בקיומה של ישראל (טוויטר).

25. בדברים, שנשא כאט'ם צדיקי, איש דת רדיקלי, דרשן יום השישי של טהראן, אמר כי חמאס סתה מהמדיניות הרשמית שלה בהכרת "האויב הכובש והרמאי" ואסור להכיר במשטר לא לגיטימי ורוצח ילדים מסוג זה (אילנא, 10 במאי 2017).

26. ביומון הרדיקלי כיהאן, המייצג את הזרם השמרני, פורסמה כתבה בה הוצגו סעיפים מהמסמך המדיני וצוטטו דעות שונות לגביו. לדברי הכתבה גורמים שונים באיראן הגיבו בשלילה למסמך בטענה כי חמאס נסוגה מפרויקט המאבק במשטר הציוני. לטענת כתבים שונים לפרסום המסמך מספר מטרות ביניהן השבעת רצונה של איראן כמדינה היחידה המעניקה תמיכה אמיתית לפעולות הג'יהאד הפלסטיניות, שיפור היחסים עם מצרים באמצעות ההכרזה על עצמה כתנועה מוסלמית, שיפור וחיזוק שיתוף הפעולה עם הרשות הפלסטינית ועם מדינות כמו תורכיה, סעודיה, ירדן וקטר בעקבות ההכרזה על הכרה בגבולות 1967. לאחר שהבינה את המציאות בשטח שינתה חמאס את הטקטיקה שלה מבלי לשנות את האסטרטגיה הקיימת (כיהאן, 2 במאי 2017).

רשתות חברתיות באיראן

27. המסמך המדיני עורר שיח ער ברשתות החברתיות. נכונותה לכאורה של חמאס להגמיש את עמדותיה כלפי ישראל נתפסה על-ידי גולשים איראנים רבים כעדות לנכונות תפיסתם הגורסת, כי אין עוד הצדקה לכך שאיראן תנקוט גישה קיצונית עוד יותר מהפלסטינים ביחסה לישראל וכי על המשטר האיראני להעדיף את הטיפול במצוקות אזרחיו על פני המשך הסיוע לפלסטינים.

28. התחושות השליליות כלפי חמאס התבטאו היטב בתגובות ברשת. אלה כללו ביקורת על הסיוע האיראני לחמאס והעלאת תהיות ביחס להצדקתו. זאת על רקע נכונות חמאס לשנות את מדיניותה כלפי ישראל בניגוד גמור לעמדת איראן. גולשים המזוהים עם תומכי המשטר בימין השמרני נמנעו, בדרך כלל, מהתייחסות לשינוי בעמדת חמאס, הגם שאחדים מהם ביקשו להמעיט מחשיבותו. כך, למשל, פרסם העיתונאי מוחמד קאדרי מסוכנות הידיעות השמרנית מהר ציון בטוויטר בו מתח

ביקורת על אמצעי התקשורת המזוהים עם המחנה הרפורמיסטי המתקשים, לדבריו, להציג את מסמך חמאס כביטוי לפשרה, אף כי אין בו כל הכרה בגבולות 1967.

29. לעומת זאת, גולשים המזוהים עם מבקרי המשטר ועם הרפורמיסטים השתמשו במסמך החדש כחיזוק לעמדתם הגורסת, שעל איראן לשקול מחדש את הסיוע הכספי והצבאי הנרחב שהיא מעניקה לפלסטינים בכלל ולחמאס בפרט. העיתונאי האיראני הגולה אחמד באטבי, למשל, תהה בציוץ שפרסם, כמה בתי ספר, בתי חולים ופארקים היה ניתן להקים באיראן באמצעות הכספים שהועברו על-ידה לכיסי חמאס במשך השנים. ייתכן כי לביקורת על תמיכת איראן בחמאס תרמו הידיעות, שהתפרסמו לאחרונה בנוגע להגדלת הסיוע האיראני לזרוע הצבאית של הארגון בעקבות בחירתו של יחיא אלסנואר כמנהיג החדש של חמאס בעזה.

30. בתגובות הגולשים השתקפה הביקורת מצד אזרחים איראנים ביחס לעמדת הפלסטינים הנתפסת בעיניהם ככפיות טובה כלפי איראן. אחד הגולשים טען כי לא זו בלבד שחמאס אינה קרובה אידיאולוגית לאיראן, אלא שאין היא מוכנה לשלם מחיר פוליטי כלשהו למען איראן ואף אינה מגנה הרג שיעים בעיראק.

31. עיקר הביקורת הופנתה כלפי המשטר האיראני הממשיך לסייע לפלסטינים ולחמאס גם על חשבון הטיפול במצוקות אזרחי איראן. כמה גולשים צייצו בטוויטר את הסיסמה: "לא עזה, לא לבנון, אקריב את חיי למען איראן", שאומצה על-ידי האופוזיציה הרפורמיסטית במהלך מהומות 2009 כדי לבטא את דרישתם כי השלטונות יתמקדו בפתרון הבעיות הניצבות בפני אזרחי איראן במקום לסייע למאבק המוסלמים ברחבי העולם. ביקורת נמתחה גם על עמדתו האידיאולוגית הקיצונית של המשטר הבולטת עוד יותר לנוכח השינוי בעמדת חמאס. אחד הגולשים צייץ: "שתי קבוצות אינן מכירות בגבולות 1967: הקיצונים בישראל ואיראן. בהכרה בגבולות אלה מצד חמאס, אנו עדים להתקרבות בין עמדות נתניהו לעמדות [חוסייין] שריעתמדרי [עורך היומן הרדיקלי כיהאן]".

תורכיה

32. נשיא תורכיה ארדואן, בשובו מביקור ממלכתי בהודו, שוחח במטוסו עם עיתונאים שנלוו אליו. בין השאר הוא התייחס למסמך המדיני של חמאס (Haberturk.com, 3 במאי 2017). לדבריו זהו המסמך החשוב ביותר שהתפרסם בעת החדשה, אשר מבטא את החזון המדיני החדש של חמאס. בהמשך מפרט ארדואן את היתרונות שהוא מוצא במסמך.

33. עיקר היתרונות, בראיית ארדואן: הקמת מדינה פלסטינית בגבולות 1967, העשויה להיות בסיס לפיוס לאומי [פלסטיני]; חשיבות ירושלים (קדס) תהיה בירת המדינה הפלסטינית; כניסת חמאס לאש"ף ובנייתו מחדש תענה על התביעות של כולם; חשובה הקביעה כי הסכסוך הוא עם הציונות ולא עם היהודים; נושא השיבה של הפליטים הפלסטינים הוא חשוב משום שבחו"ל יש מספר לא מבוטל של פליטים פלסטינים; המסמך מתייחס לדת האסלאם כדת סובלנית ורודפת שלום; במסמך יש גם סעיף המתנגד לקיצוניות ולקנאות הדתית. לפיכך, מציין ארדואן, זהו מסמך חשוב ביותר וחשוב מאוד לתת לו תהודה.

34. **סגן ראש הממשלה קורטמוש** הגיב על מה שהוא כינה **"מסמך החזון" [המדיני], שפרסמה חמאס**. הוא ציין שתורכיה סבורה שיש ליישם את החלטות האו"ם ולהקים מדינה פלסטינית עצמאית. הוא הביע תמיכתו בעיקרון שתי המדינות כחלופה היחידה לפתרון הסכסוך. הוא ציין כי קיימת אומנם מדינה פלסטינית (קרי, הרשות הפלסטינית) **"אך אי אפשר לומר שהיא עצמאית וחופשית"** (1, Aksam.com במאי 2017).

35. שני פרשנים תורכיים תבעו מחמאס לעשות צעדים נוספים, מעבר למה שמופיע במסמך המדיני:

א. הפרשן **טלאל אבקל**, עיתונאי וסופר מומחה לנושא הפלסטיני, אמר כי אם חמאס מעוניינת להצטרף לבריתות אזוריות **עליה לוותר על תפיסתה שאין להכיר בישראל**. הצטרפותה לרשות הפלסטינית יכולה הייתה לפתור אותה מהצהרה שכזאת (סוכנות הידיעות אנדולו, 6 במאי 2017).

ב. **אלפטקין דורסונאולו, עורך העיתון YDH** (ידיעות המזרח הקרוב), פרסם מאמר בעיתונו (3 במאי 2017) ובו התייחס לסתירות הפנימיות שבמסמך של חמאס. לדבריו חמאס מדגישה הן את ה"התנגדות" (קרי, הטרור) והן את הכרתה בגבולות 1967. **מכך לא ניתן להסיק האם היא תשנה את מדיניות ה"התנגדות" או שתמשיך בה מבלי להגדירה**. המאמר מתייחס ללחץ שהפעילה תורכיה על חמאס להכיר בקיומה של ישראל באומרו: **"זכיתם בבחירות, הניחו את הנשק ואת הטרור והמשיכו לנהל מדיניות על בסיס חוקי"**.